

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 68 (1954-1955)

Artikel: Uniun de scribents romontschs : 1953/54
Autor: Maissen, Alfons
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-221563>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 13.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Rapports

Uniun de sribents romontschs

1953/54

In cuort rapport dil curriu e passau ell' Uniun de sribents romontschs durant ils dus davos onns seigi cheu lubius. Ei vegn surtut a setractar de far ressortir igl essenzial d' enzacontas etappas el combat per contonscher meglieras condiziuns finanzialas per nos poets e sribents.

Secapescha ei quella lutga vegnida instradada senza risguard a eventuals cloms d' agid enviers l' Uniun de sribents svizzers, alla quala nus essan affiliai dapi enzaconts onns. Ella ha sias atgnas travaglias per scampentar sia atgna situaziun. Sco detg: igl agid da lezza vart ha directa lingia via USSR e buca influenza sils pass ch' ella fa en casa romontscha per meglierar sia posiziun finanziaria e spirtala. Arguments che lain percorscher l' idea ch' ils sribents romontschs astgassien buca star meglier ch' ils de lungatg tudestg ein buc admissibels. Stoi ira mal cun in perquei che tschel ei sils fiars? Cuntrari, mo fermezia vicendeivla gida sur ils scarpetschs o. Ils sribents ston buc a tut prezi engaldir per scaffir e producir!

L' USSR stat e combatta sin sulom diltuttafatg agen. Sia influenza serestrenscha mo sigl intschess romontsch senza autras grondas naziuns de medem lungatg e cultura el dies. Ils Romontschs ein scatschai sco il camutsch ellas altezias en defensiu. Ina loscha existencia sedefenda, ina nobla selvaschina d' atgna urdadira e tempra. Dacheu hanau combat general per buca pirir en nossas valladas solitarias. D' ina vart la gronda influenza ja-

stra che bumbarda e martiala sin pign territori, da l' autra il prighel de stenscher e turrir vi ella steppadad de nies stretg claus. Perquei acziun e veta litteraria, moviment cultural liber ed aviarts senza remischun. Mo in frestg vent de nos cuolms po mantener nus empei. El astga denton senza schanetg prender sin sia ferma ala enqual scutinond suffel che sgulatscha sura la palera de confin neuaden.

Il poet e scribent romontsch gauda ina posiziun tut aparti privilegiada ed interessanta, perquei ton pli gronda sia responsabladad. Sia entira lavur vala ad in pievel che viva e pitescha cun el. Igl ei in ravugl d' atgna temprà, cun agen inschign e patratg original e vigurus che resta cun e denter nus. Vivonda ed evernonda litteraria stat enteifer nies confin, sederscha buc en mal-munda sterpa sur nos pursepens ora. Cul romontsch e sia litteratura ha il bien scribent tut siu pievel. El sto, scrivend, pater-tgar a siu pievel enconuschents ad el; mo en translaziuns sa el purtar siu patratg viado el mund pli grond. Il ver scribent sto quintar cun siu lectur ed astga s' adaptar senza prighel de concessiuns a siu intern ed a siu art. Dils mediochers lein nus buca tschintschar! Mo cun oreifras ovras originalas vegnan las nauschas influenzas de tien jester che nossa bilinguitad carmala mo memia bugen scungiradas.

Surtut l' ustonza de buna litteratura scampenta las petgas ballucontas de segira marschauna de nies baghetg romontsch.

Las incumbensas lunschenbratschontas de nossa Uniun vegnan savens grevas entras il prenci-inimitg dell' indifferentadad. Instrucziun, educaziun ston esser ils novs cagls enferlonts de nossas plontas vegnidas braccas e caduccas.

En tals ed auters patratgs ei nossa Uniun s' occupada dapi enzaconts onns. Ella ei vegnida alla conclusiun che era ad ella audi agid material sco allas scolettas ed als dicziunaris. Ils temps ein oz semidai totalmein. Las relaziuns pretendan ch' il scribent vegni remuneraus silmeins minimalmein per sia buna lavur. Pia sche l'USR vul promover la buna produenziun sto'la sezza star sin bien funs e buca sin aultas stieulzas de falomber stgein. Pér lu sa 'la tonscher cun success sut bratsch al scribent che ha ina buna idea, in bien plan. Ins astga buc emblidar che tut quella lavur preparonta gia caschuna spensas e decuraschescha ils menaders

litterars. Menaders spirtals miez sdernai de scumbegls materials daventan stracs d' idea e de voluntad. Straccadad de patratg e d' energia davart nos megliers elements, stuess metter a frusta nossa litteratura, la pli buna vivonda spirtala de nies pievel.

La giuvna organisaziun, carschida igl emprem en gronds catschs, survegn plaun a plaun ina retenida. Da sutensi entschavv' il zerclem a stinschentar il frestg cagl davidavon, prighels caschunai entras atgna ed autrui negligentscha e nuncapientscha!

Ina de quellas nuncunvegnientschas era, ch' il sribent en allarm sedrizzava buca alla Uniun de sribents per agid e cussegl, scoi steva scret ner sin alv els statuts. Perquei in cert malesser ella suprastanza che steva pamfili siper arcuns vids e senza suatientscha davart ils agens commembers. Gie perfin suprastonts eran necessitai de prender refugi alla LR per agid finanzia, schegie beinduras scars e vessamein concedius per lavur prestada.

Cunzun dapi ch' il secretariat ei vegnius baghegiaus ora, vein nus fatg stem de quella via pauc legrevla. Il secretariat stueva haver lavur. Ina part de quella consisteva ella lectura d' ovras e manuscrets stgis per la publicaziun. Quei ei in duer della LR. Il disavantatg denton era ch' ella saveva cumpartgir sin fundament de giudicats ina summa ualti uniforma a tgi che spluntava. Mo tuttina leva era en quella moda la »lavur« dil sribent buca vegnir considerata. Ei setractava de contribuziuns als cuosts della stampa, per embellir in cudisch etc. Quei vegn la LR era dacheudenvi a far cun grond consentiment de tuts, ferton che l' USSR vul mai daventar Uniun editura. Quei vess gie dumandau in tut auter traffic cun secretari ed emploi. Ei pareva e valeva per caussa clara che la LR detti o cudischs screts bein da nos sribents, mo nuncapientscha per nossa situaziun leva far dell' USSR in' uniun sentimentala che vess gnanc ina gada per onn, alla radunonza generala, il dretg de tschintschar sur la miglior de nossas finanzas. Daco vess quei buca dui esser beinfatg e lubiu — vesend che las radunonzas generalas dell' Uniun svizzera de sribents s' occupava mintgamai en lur radunonzas generalas e cunzun ellas sesidas de suprastanza cun las finanzas, co segidar cun ils commembers e co promover publicaziuns e vendita. Exista buca dapertut il medem combat el ravugl de nossas uniuns culturalas! Pia a nossas

radunonzas las finanzas, las normas, igl uorden, ferton che las liungas seras d' unviern paran adattadas per fugir de tut pesont, per metter a scret ils sentiments dil cor e las ideas digl intelletg.

Per scungirar quei pesont derschalet serimna la suprastanza cun enzaconts buns amitgs igl emprem de november 1953 a Scuol. Sebasond alla burasclusa radunonza generala dils 21 de zercladur 1952 a Zuoz, che veva surdau al parsura de contrahar culla Ligia Romontscha, emprova la nova raspada a Scuol de concretisar ils giavischs alla adressa della LR. Quella memorabla ed animada e tuttina plascheivla sesida vala per ina dellas pli impurtantas per la reorganisaziun dell' USR (mira detagls e documents ellas: Novas litterarias, organ dell' Uniun de scribents romontschs, 1954, nr. 11). Nus schein suandar sulettamein ils pugns de conclus dal protocol de Jon Semadeni:

»La richa ed animada discussiun madüret las seguintas propostas chi vegnan sustgnüdas chodamaing da tuots preschaints.

1. La suprastanza da l'USR dess gnir slargiada da trais sün tschinch commembers.
2. L'artichel quatter des gnir müdà in möd ch'el oblaja als commemblers da 's volver in tuottas dumandas in prüma lingia a l'USR.
3. Ils commembers da la suprastanza dessan fuormar in lur cuntra-das ravuogls da lavur.
4. Güdics sur d'oubras litteraras dessen gnir dats da duos persunas. Üna da quellas dess appartgnair a l'idiom da l'oubra inoltrada.
5. Il president da l'URS dess esser commember da la suprastanza da la Lia Rumantscha.
6. Per gnir incunter als bsögns ed a l'importanza da l'USR in sia mischiun e lavur per il mantegniamaint da lingua e cultura rumantscha, sto ella avair almain frs. 15 000.— a disposiziun.
7. L'USR giavüscha da pudair delegar ün commember illa suprastanza da la Società da scripturs svizzra.«

Per esser gests enviars la LR alleghein nus ch'ella hagi a siu temps dau trief (ils 28. 1. 1948) ad in extendiu plan presentaus dall' USR ils 2. 12. 1947. Gia lu vegn formada ina gronda commissiun litteraria che saveva cumpartgir in singul premi de

500 frs. per fetg bunas lavurs, 250 frs. per bunas e donaziuns pli pintgas per renconuscher ed encuraschar giuvens auturs. Mo la commissiun cala plaun a plaun de funzionar per munconza de lavur. La Ligia era pli liberala, l'USR veva ils mauns vids. Ulteriurs motivs per quella digren lein nus buca analisar cheu pli manedlamein. La commissiun miera ed ils premis della LR vegnan distribui senza l'USR, mo scarsamein e — sco sura menzionau — per facilitar ediziunettas.

Cun ina brev dils 12. 1. 1952 annunzia signur St. Loringett, parsura della LR, igl alzament dil subsidi annual da 300 a 500 frs. Plinavon empermetta la LR in criedi de 1 000 frs. per ina prestaziun extraordinaria; mo las condiziuns accumpignontas ruchegia-van ils 1 000 frs. gia dall'entschatta enneu viado ella stratosfera lontana.

Mo nus retornein als conclus de Scuol ed alla ferma veglia de reussir, prendend contact cul parsura della LR. Quel metta nies carr de giavischs sin via empau pli carrabla. Mo senza vegnir a frida de radunar a Cuera omisduas suprastonzas s'avischina la radunonza generala a Trun dils 14 e 15 de november 1953.

Las propostas de Scuol sura screttas vegnan acceptadas a Trun unanimamein. La suprastonza che vegn alzada a 5 dels per dar peisa pli gronda ad ina uniun che cumpeggia tuts ils intschess (da niev: giuvna Aita Stricker e dr. Gion Deplazes), vegn incarri-cada de seradunar culla suprastonza della LR per sustener e discu-tar ils pugns della resoluziun suandonta, prida unanimamein a Trun:

- »1. La litteratura romontscha ha tochen ussa buc anflau la dueivla attenziun ed il sustegn material cumparegliau cun sia impurtonza el moviment della renaschientscha e defensiu romontscha. Ella duei dacheudenvi vegnir risguardada tenor sia gronda impur-tonza. Ella duei anflar la medema attenziun sco la filologia e scoletta.
2. Per quei intent giavischan ils scribents instantamein ina repre-sentanza ella suprastonza della LR.
3. Per satisfar als basegns ed all'impurtonza dell'USR en sia misiun e lavur per il manteniment de lungatg e cultura romon-tscha sto ella haver silmeins 15 000 frs. a sia disposiziun.
4. La suprastonza della USR vegn incarri-cada de far ils pass ne-cesaris en quei senn aunc avon la radunonza generala della Ligia Romontscha 1954.«

Questa resoluziun ha fatg surstar ils organs della Ligia Romontscha buca pauc. La reacziun dil parsura della LR el rapport digl onn 1953 ha buca fatg surstar meins ils sribents. Pugn per pugn della resoluziun eran bein ponderai ed explicaziuns pli detagliadas eran resalvadas per l'entuppada dellas duas suprastonzas, dalla quala eran admess sco cussegliaders della USR dr. Donat Cadruvi e Cla Biert.

Per sfugentar malentelgientschas e divergenzas ei il contract frontal bein il pli adattau. Finalmein arriva quella occasiun ils 27 de schaner 1954 ella saletta dil Retushof a Cuera. Quella radunonza communabla dellas suprastonzas della LR e dell'USR cuoza 4 uras e fa buna lavur. Cun consentiment de ses suprastonts, metta St. Loringett en vesta all'USR ina summa annuala de 3 000.— frs. per remunerar la lavur de buns sribents. Naturalmein sto in regulativ ordinar il traffic de daners denter las duas uniuns. Mo il grond niev ei che l'USR sa eleger libramein ina commissiun litteraria de 5 persunas. Per quella e sias deliberaziuns e giudicats metta la LR 500.— frs. a disposiziun.

Ils 28 de mars 1954 ha giu liug la radunonza della Ligia Romontscha. Nies postulat figurescha buca ella gliesta de tractandas, mo igl ei segir che la caussa vegn tractada e decidida. Ina nunspetgada viulta alla assemblea dat gia all'entschatta in votum da dr. Gian Caduff: »Examen de cunziienza« che sustegn independentamein e ferventamein la caussa dils sribents romontschs cun argumentaziuns bein formuladas e bein ponderadas. Igl ei interessant de veser silsunter co tuts ils votants han mo buns plaids per ils sribents e lur lavurs. Ei dat lu ca bia de far per acceptar unanimamein quei ch'era postulau ils 27 de schaner el Retushof. Schegie che buca tuts ils giavischs han saviu vegnir risguardai gia oz, ein ins da tuttas varts perschuadius che la »lavur« dils sribents stoppi vegnir remunerada. Ina buna caussa ei, che la LR vul gidar a promover l'ediziun de bunas ovras litterarias.

En entelgientscha cun signur Loringett ei in regulativ vegnius redegius e suttascrets dad omisduas suprastonzas. Quel va en vigur cull'entschatta digl onn 1954. El cumpeglia igl uorden che duei reger denter commissiun de presidi e las relaziuns culla LR. (mira Novas Litterarias 1954, nr. 11, text cumplet).

Cun buna curascha astgan ils scribents serender ussa alla radunonza generala dell' USR che ha liug ils 25/26 de settember 1954 a Zuoz. La sonda sera vegn embellida cun ina representaziun della Culissa. Cun siu niev toc cabarettistic: La travaglia dal dr. Panaglia, dattan ils acturs perdetga de lur activitad e savida. Igl ei il bi fretg della lavur sistematica d' in decenni.

La dumengia damaun ein las tractandas della radunonza generala dell' USR el hotel Concordia beingleiti stadas finidas. Gion Duno Simeon, inspectur, Lantsch e Sur dr. A. Wihler, Zuoz, vaglia. Ils suandonts signurs ein immediat semess a disposiziun per quei uffeci: Cla Biert, scol. sec., Zuoz, dr. Leonard Caduff, Friburg, dr. Gion Deplazes, Cuera, Ser dr. J. U. Gaudenz, Zernez, L' USR astga esser loscha d' haver ina schi oreifra commissiun litteraria che representa bein nos intschess e che dat caparra per perfetga objectividad e loialitad e capientscha. Da quella e de siu cau dependa bia.

Alla radunonza generala a Zuoz ha il parsura demissionau. En siu stagl elegia la raspada signur scolast secundar Jon Semadeni per siu niev president. Semadeni era gia vidavon ella suprazonza sco actuar e bein cudischius els fatgs e problems dell' USR. Niev suprastont daventa unanimamein signur scol. sec. Vic Hendry, Sedrun.

Ina manifestaziun tut speciala ei stada uonn la radunonza generala dell' Uniun svizzer a Lützelflüh. Per ils 100 onns della mort dil grond scribent bernese Jeremias Gotthelf eran numerus delegai compari, per la USR il parsura Alfons Maisen e Jon Semadeni, actuar. Mo era Tista Murk, Gion Deplazes, Andri Peer, Selina Chönz, St. Loringett e Otto Spinassian han buca schau pil pauc de comparer sin territori bernese, el liug de pastozaziun de Jeremias Gotthelf. Tista Murk, anteriur parsura dell' USR ha giu l' honor de plidar per romontsch ella baselgia de Lützelflüh en honor dil grond scribent bernese. Selina Chönz, Gion Deplazes e Andri Peer ein dal reminent vegni recepi sco novs commembers dell' Uniun svizzer de scribents. Oz astgein nus selegrar d' haver in tozzel scribents romontschs el ravugl svizzer.

Mo aunc pli legreivel ei il fatg che nossa Uniun de scripturs romontschs dumbra oz 37 commembers fidai ed units en lur stentas ed aultas miras. In grond sustegn moral representan ils com-

members simpatisonts, il qual diember astgass crescher cun grond profit dell' USSR. Nus lein buca far cunmeins che de numnar alla fin de nies excuors ils commembers novs entrai en nossa Uniun a Trun, ils 14 de november 1953:

Dr. Donat Cadruvi, Cuera
Dr. Jon Pult, Cuera
Dr. Augustin Maissen, USA
Dr. Peter Barblan, Turitg
Giuvna Imelda Monn, Mustér
Ludovic Hendry, Sedrun
Alfons Vinzens, Trun
Victor Stupan, Landquart

Il parsura: Alfons Maissen